

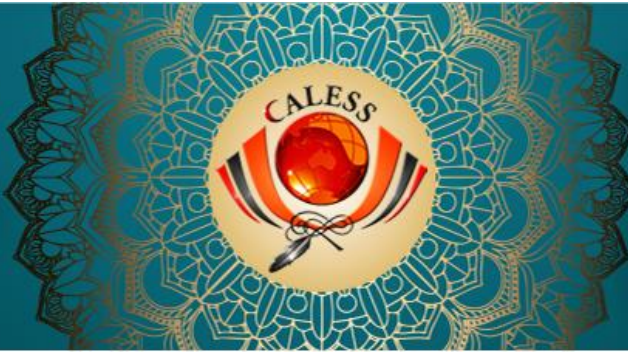
PAPER DETAILS

TITLE: ANNELERIN 60-66 AYLIK KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARDAN ÖZ BAKIM BECERILERINE
ILISKIN BEKLENTILERI

AUTHORS: Hale KOÇER,Melike ÇETIN

PAGES: 462-482

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1183935>

ANNELERİN 60-66 AYLIK KIZ VE ERKEK ÇOCUKLARDAN ÖZ BAKIM BECERİLERİNE İLİŞKİN BEKLENTİLERİ¹

Melike Çetin Doğan² Hale Koçer³

Anahtar Kelimeler

Cinsiyet
Toplumsal Cinsiyet
Öz Bakım Becerileri
Erken Çocukluk
Anne Tutumları

Özet

Öz bakım becerileri yaşam becerileri olup her yaştaki bireyin sahip olması gereken becerilerdir. Bu beceriler, bireyin fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimi ve bu alanlardaki yaşamı için de oldukça önemlidir. Son günlerde özellikle el yıkama öz bakım becerisinin günümüz insanın COVID-19'dan kendini koruyabilmesi hatta hayatta kalabilmesi için ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü başta olmak üzere Türkiye'de de Sağlık Bakanlığı Koronavirüs Bilim Kurulunun COVID-19 ile başa çıkmaya ilişkin yönergelerinin el yıkama öz bakım becerisini kullanmayla başlatıldığı dikkati çekmektedir. Öz bakım becerilerinin çok erken yaşlarda kazanılması gerekmektedir. Aile, çocuğun öz bakım becerilerini kazanma şansı bulduğu ilk ortam, ebeveynler ise ilk destekleyicilerdir. Bu araştırmanın temel amacı, 60-66 aylık çocukları olan annelerin, kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerinde anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemektir. Bu araştırma, betimsel araştırma modeli ile yürütülmüştür. Çalışma grubu, 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı Muş İli Hasköy İlçesinde bulunan bağımsız anaokullarına devam eden 60 (30 kız, 30 erkek) 60-66 aylık çocuğun annelerinden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Çetinkaya (2012) tarafından geliştirilen Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği'ndeki maddelerden faydalanılarak oluşturulan, Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde, ki-kare anlamlılık testi kullanılmıştır. Annelerin çocukların öz bakım becerilerine ilişkin beklentilerinin belirlenebilmesi için araştırmacı, annelerle yüz yüze bireysel görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmeler iki oturumda gerçekleştirilmiştir. İlk oturumda annelere "5 yaşındaki kız çocuğu.....yapar mı?" yönergesi verilmiştir. Verilen yönerge ile ankette yer alan maddeleri cevaplamaları istenmiştir. Bu oturumda, annelerin kız çocuklarından beklentilerine ilişkin veriler toplanmıştır. İki hafta sonra yapılan ikinci oturumda aynı uygulama işlemi erkek çocuğuna yönelik yönergeler verilerek yapılmıştır. Araştırma sonuçlarında, annelerin kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerinden sadece tertip düzen becerilerine ilişkin maddelerde kız çocuklarına yönelik beklentiler lehine istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir.

Makale Bilgisi

Gönderim Tarihi: 10.06.2020

Kabul Tarihi: 30.06.2020

Elektronik Yayın Tarihi:
02.07.2020

APA'ya göre alıntılama: Çetin Doğan, M. ve Koçer, H. (2020). Annelerin 60-66 aylık kız ve erkek çocuklardan öz bakım becerilerine ilişkin beklentileri. *Uluslararası Dil, Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Güncel Yaklaşımlar Dergisi (CALESS)*, 2(1), 462-482.

Cited as (APA): Çetin Doğan, M., & Koçer, H. (2020). Mothers' expectations related with self-care skills from 60-66 months girls and boys. *International Journal of Current Approaches in Language, Education and Social Sciences (CALESS)*, 2(1), 462-482.

¹ Bu araştırma Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Dalında Dr. Öğr. Üyesi Hale Koçer Tarafından Yürütülen Yüksek Lisans Tezi Çalışmasından Oluşturulmuştur.

²Okul Öncesi Öğretmeni. Milli Eğitim Bakanlığı, Antalya, Türkiye e-posta: çetinnelike1@gmail.com

³ Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye e-posta: halekoçer@hotmail.com

MOTHERS' EXPECTATIONS RELATED WITH SELF-CARE SKILLS FROM 60-66 MONTHS GIRLS AND BOYS

Keywords

Sex
Gender
Self-care
Early childhood
Mother attitudes

Abstract

Self-care skills are life skills that an individual of any age should have. These skills are also very important for the individual's physical, emotional, and social development and life in these areas. We are experiencing how important it is to keep the body clean from the self-care skills of people of all ages, especially these days when the world is struggling with COVID-19. In particular, we see how important hand washing self-care skills are in order for human beings to protect themselves from COVID-19. In Turkey, noting that the World Health Organization (WHO) and the Ministry of Health Science Board Covidien COVID-19 in the first expression guidelines for coping with self-care skills to use the hand wash draws. Self-care skills need to be learned at a very early age. The environment in which self-care skills are learned is the family, and the first teachers in the family are parents. The study aims to determine whether there is a difference in the expectations of mothers for self-care skills of girl and boy children who are 60- 66 months old. This research was carried out with the descriptive quantitative research model. The study group consists of 60 children of 60-66 months old (30 girls, 30 boys) that continue the independent kindergartens in Muş town Hasköy province at 2018-2019 academic year and their mothers. In the study, the surveys that are formed as appropriate to articles of The Scale of Preschool Self-Care Skills which is developed by Çetinkaya (2012), are used as data collection. The researchers made face-to-face interviews with the mothers to understand their expectations for self-care abilities of their children, these interviews were made in two sessions. In the first session, the mothers were asked to answer the question "Does a 5 years old girl do.....?". By this question, they are expected to give answer to the statements of survey. From this session, the data that includes expectation of mothers for girls are collected. After two weeks, the second section is made with same process for boys by giving instructions. The quantitative data were analysed through the chi-square test of independence. The results of the research showed that there was a statistically significant difference in mothers 'expectations regarding girls' and boys' 'self-care skills only in terms of organizational skills in favour of the girls.

Article Info

Received: 10.06.2020

Accepted: 30.06.2020

Online Published: 02.07.2020

1. Giriş

Okul öncesi dönem olarak belirtilen 0-6 yaş aynı zamanda tüm gelişim alanlarının da çok hızlı değişim gösterdiği kritik bir dönem olarak gösterilmektedir. Bu dönem tüm gelişim alanları için olduğu kadar, öz bakım becerilerine ait davranışların kazanılmasında da önemli role sahiptir (Yavuzer, 2002).

Öz bakım becerileri, çocuğun temel ihtiyaçlarını yetişkine gereksinim duymadan yapabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Önder, 2003). Normal gelişim gösteren bir bireyin yaşamında erken dönemde başlayan öz bakım becerilerinin gelişimi, onun diğerlerinden bağımsızlaşmasının da başlangıcı olarak görülmektedir. Öz bakım becerileri içerisinde tuvalet eğitimi, yemek yeme becerileri ve giyinme becerileri kazanılması beklenen en temel beceriler olarak görülmektedir Bu becerilerin ardından temizlik becerilerinin kazanımı beklenir ki, bunlar ellerini ve yüzünü

yıkama, dişlerin fırçalanması, burnun temizliği ve banyo yapabilme becerileridir. Ardından tırnakların bakımı, cilt bakımı, kozmetik ürünlerinin kullanılması, saç bakımı ve cinsel organların temizliği gelmektedir (Varol, 2004).

Öz bakım becerilerinin, bireysel farklılıklara bağlı olarak çocukluktan başlayarak yaş ile doğru orantılı bir şekilde geliştiği ifade edilmektedir (Nahcivan, 2004). Fiziksel olgunluğun yanı sıra çocuğun deneyimlerinin katkısı ile kazanılan öz bakım becerileri, çocuğun tüm gelişim alanlarına yansıyacak etkiler yaratabilmektedir. Nitekim Bayhan ve Artan (2004), öz bakım becerilerini kazanan bireylerin bir işi yardım almadan yapmanın verdiği mutluluk ile öz güvenleri gelişirken, bağımsız hareket edebilme, problem çözme gibi becerilerinin de arttığını belirtmektedirler. Benzer şekilde öz bakım becerilerini kazanan bireylerin özsayıgılarının da geliştiğini vurgulayan Bender (1996), öz bakım becerilerine sahip olmanın aynı zamanda sosyal yaşamda diğer bireyler tarafından kabul edilebilir ve başarılı bir birey olarak görülmesine de önemli katkısı olduğunu ifade etmektedir. Hatta Bender (1996), bu etkinin ilerleyen yaşlarda ekonomik bağımsızlığın kazanılmasına kadar uzandığına işaret etmektedir. Buradan hareketle, öz bakım becerilerinin, çocuğun gelişiminin ve yaşantıların sonucunda ortaya çıktığını ve aynı biçimde tüm alanlarda gelişimini ve yaşam kalitesini belirleyebileceğini söylemek mümkündür.

Erken çocukluk döneminde öz bakım becerilerinin kazanımında, çocuğun gelişim özelliklerinin ve ona sunulan fırsatların belirleyici olduğuna ilişkin çalışmalar bulunmaktadır. Demiriz ve Dinçer'in yaptıkları çalışmalarda, çalışan annelerin çocuklarının öz bakım becerilerinde daha başarılı oldukları (2000) ve 5-6 yaşındaki çocukların, okul öncesi eğitim almalarının bu becerilerin kazanılmasına fırsat verdiği görülmüştür (2001). Demiriz ve Dinçer'in 2001 yılında yapmış oldukları araştırmalarında ayrıca, 5-6 yaş grubundaki çocukların öz bakım becerilerini edinmelerinde cinsiyete göre fark olmadığı tespit edilmiştir. Fawcett (2005) da çocuğa yöneltilen yönergelerin ve çocuk üzerindeki kontrollerin yanı sıra, çocuğun deneyimlerinin öz bakım becerilerinin kazanılmasındaki önemini vurgularken, çocuğun merakının da bu becerilerin kazanılmasında etkili olduğuna dikkati çekmektedir. Bu bağlamda öz bakım becerilerinin kazanımında rol oynayan etkenleri "çocuğa ilişkin özellikler (kişilik özellikleri, cinsiyet)" ve "çocuğa sunulan fırsatlar (eğitim, ebeveyn tutumu)" olarak ele almak mümkündür.

Öz bakım becerilerinin desteklenmesi söz konusu olduğunda, çocuğa sunulabilecek ilk önemli fırsatın, bakımının yapılması sırasında ona gösterilen hassasiyetin olduğu söylenebilir. Öyle ki, bakımının yapılması sırasında yetişkinin, bebeğin hareketlerini beklemesi ve bu hareketler ile uyumlu davranması, bebeğin daha ilk günlerden

itibaren kendi bakımına yönelik aldığı inisiyatifinin tanınması anlamına gelebilir. Özen (2001) alışkanlıkların kazanılmasında rol oynayan ilk etkilerin, doğumla birlikte annenin çocuğun beslenme, temizlik ve sevgi gereksinimlerini karşılarken gösterdiği kararlılık, düzen ve duyarlılık olduğunu belirtmektedir.

Çocuklara sunulan fırsatlar içinde, çocuğun öz bakımını yapmak için girişimde bulunmasına ve denemelerine devam etmesine teşvik eden yaklaşımlar da oldukça önemli bir yere sahiptir. Katz' a göre (1999), beceriler yönlendirmelerle, pratik yaparak, tekrarlama ya da becerilerin doğrudan uygulanması şeklinde geliştirilebilmektedir. Velioğlu (1999), çocuğun öz bakım becerilerini, bakımı sırasında yetişkinin rehberlik ettiği destekleyici bir çevrede, tekrar ve öğrenme yoluyla kazanabileceğini vurgulamaktadır.

Ebeveyn tutumları ise, çocuğa sunulan fırsatları biçimlendiren bir etkindir. Schaefer ve Bell (1958), çocuktan itaat etme, bağımsızlık, kendine güvene dair beklentilerin, çocuğun öz bakım becerilerindeki başarısını yakından etkilediğini ifade etmektedirler. Demirtaş'ın (2001), anne tutumları ile öz bakım becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada, çocukların öz bakım ve bazı temel beceri düzeyleri ile aşırı koruyucu anne tutumları arasında ters yönde bir ilişki bulunmuştur. Annelerin demokratik tutumunun, baskıcı ve aşırı koruyucu anne tutumuna göre, çocuğun öz bakım becerilerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Öz bakım becerilerinin kazanılması ve öz bakım davranışlarının alışkanlık haline dönüşmesi farklı kavramlardır. Bir birey, öz bakımını yapma becerisine sahip olmasına rağmen, bakımını yapmayı alışkanlık haline getirmemiş olabilir. Bu nedenle, öz bakım becerilerini edinme ve öz bakımını gerektiğinde aksatmadan yapma davranışlarının belirleyicileri ayrı ayrı incelenmelidir. Ancak öz bakım becerilerinin ediniminde etkili olan bazı faktörler, bu becerileri kullanmayı alışkanlık edinmede de etkili olabilir. Alışkanlıkları, öncelikle çocuğun içinde bulunduğu dış çevre uyarılarından aldığı etkileşimlere dayalı olarak kurulan davranış örnekleri olarak gören Church (2001), çevreden gelen pekiştirici uyaranlara göre bu davranışların kalıcı bir biçim alarak bireyin temel davranış biçimine dönüştüğünü ifade etmektedir. Church'ın (2001) bireyin davranışlarını etkilediğini belirttiği dış çevre uyaranlarını ise, öncelikle ailesi ve çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine göre giderek genişleyen arkadaş, okul ve toplum oluşturmaktadır. Benzer şekilde, Özen de (2001), çocukların erken dönemde annelerinin onlara uyguladığı bakımları sırasında edindikleri izlerin olumlu olması halinde, daha sonra kalıcı ve gerçek alışkanlıkların kazanılmasının kolaylıkla gerçekleştiğini belirtmektedir.

Çocuğun gelişim özelliklerinin ve kendisine sunulan fırsatların rol oynadığı öz bakım becerileri, bir döngü biçiminde yine bireyin gelişim alanlarındaki ilerlemesini ve yaşam kalitesini belirlemektedir. Bu nedenle bu becerilerin edinilmesinin ve kullanılmasının alışkanlık haline getirilmesinin desteklenmesi önemlidir. Öz bakım becerilerinin kazanımında “çocuğa ilişkin özellikler” olarak ele aldığımız cinsiyet (sex) faktörünün çocukların öz bakım becerilerini edinmelerinde rol oynadığına ilişkin bir kanıt bulunmamaktadır. Erken çocukluk döneminde kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerinin karşılaştırıldığı pek çok araştırmada çocukların öz bakım becerilerini edinmelerinde cinsiyete göre fark olmadığı tespit edilmiştir (Biber, 2013; Demiriz ve Dinçer, 2001; Demirtaş, 2001; Dinçer, Demiriz ve Ergül 2017; Küçük, 2009). İnsan gelişimi ve davranışları üzerindeki etkenlerin belirlenmesine yönelik çabalarda, biyolojik cinsiyet faktörü (sex) ile toplumsal cinsiyet (gender) faktörlerinin ayırt edilmesinde zaman zaman karmaşalar yaşanabilmektedir. Cinsiyet, “canlılarda bir türün üyelerini, üreme yönünden birbirini tamamlayan erkek ve dişi olarak ayırt etme olanağı veren, anatomik ve fizyolojik özellikleri barındıran bedensel özelliklerin tümü” (Bayhan ve Artan, 2011) olarak tanımlanırken, toplumsal cinsiyet, bir kişinin cinsiyetinden ötürü toplum tarafından nasıl algılandığını; kadının ya da erkeğin nasıl görünmesi, düşünmesi, hissetmesi, giyinmesi, hareket etmesi ve içinde bulunan dünyayı nasıl algılaması gerektiğini tanımlayan bileşenlerden (Helman, 1990) oluşmaktadır. Tanımlarda görüldüğü gibi, bireylerin “cinsiyetinden kaynaklanan” özellikleri ile “cinsiyeti nedeni ile” gösterdiği özellikler farklılaşmaktadır. Bu farklılıklardaki temel nokta, cinsiyetten kaynaklanan özellikler doğal biçimde ortaya çıkarken; cinsiyet nedeniyle gösterilen özelliklerin rol gereği ortaya çıkmasıdır. Toplumsal cinsiyet rolü olarak adlandırılan bu roller ise, “toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği, cinsiyetle ilişkili bir grup beklenti” den oluşmaktadır (Dökmen, 2004). Öz bakım becerilerinin edinimi ve öz bakımını yapma alışkanlıklarının kazanımında cinsiyet rolünün biyolojik mi, yoksa toplumsal cinsiyet kapsamındaki, çocuğun cinsiyeti nedeniyle kendisinden beklenen rollerle mi ilişkili olduğunun tespitinin önemli olduğu düşünülmektedir. Zira toplumsal cinsiyet rolleri nedeni ile bir bireyin edinebileceği becerileri edinmemesi (veya geç edinmesi) ve yaşam kalitesini artıracak alışkanlıkları kazanamamış olması, doğasında var olan potansiyelini kullanma hakkının engellenmesi anlamına gelmektedir. Bir beceriyi edinme potansiyeline sahip olan bir bireyin, eğer kendisine yöneltilen beklentiler çerçevesinde sunulan koşullar nedeni ile dezavantajlı durumda kalması söz konusu ise, bu koşulların iyileştirilmesi için önce beklentilerin değiştirilmesi gerekebilir. Çocuğun ilk sosyal çevresi olan ailesindeki bireyler ile etkileşimi, onun tüm gelişim alanlarını olduğu gibi, öz bakım

becerilerini edinme düzeyini de belirleyecektir. Çocuğun etkileşim içinde olduğu kişilerin ondan bir davranışı yapması veya yapmamasına yönelik beklentilerinin, bu etkileşimi biçimlendirerek, çocuklara sunulan fırsatları belirleyebileceği düşünülmektedir. Aile içinde çocuk ile etkileşimde bulunan ebeveynlerin çocuklar ile ilgilendikleri alanlar farklılıklar gösterebilmektedir. Aile içinde çocukların günlük ve rutin bakımları genellikle anneler tarafından gerçekleştirilmektedir (Öngider, 2013). Dolayısı ile anneler, eğer çocuklarından kendine ait bakımlarını yapmaları beklentisinde olurlarsa, bu becerileri kazanmasına fırsat yaratma konusunda çok fazla şansa sahiptirler.

Bu nedenlerle bu araştırmanın temel amacı, 60-66 aylık çocukları olan annelerin, kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerinde anlamlı fark olup olmadığını belirlemektir.

Bu araştırmanın temel konusu yukarıda da açık bir şekilde belirtildiği gibi öz bakım becerileridir. Öz bakım becerileri yaşam becerileri olup her yaştaki bireyin sahip olması gereken becerilerdir. Çünkü bu beceriler, bireyin fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimi ve bu alanlardaki yaşamı için de oldukça önemlidir. Özellikle tüm dünyanın COVID-19 gibi virüsler ile mücadele ettiği son günlerde, öz bakım becerileri içinde yer alan temizlik ile ilgili unsurlar ve kendini tehlikelerden koruma davranışlarının bireylerin hayatta kalmasındaki önemi görülmektedir. Dünya sağlık örgütü başta olmak üzere Türkiye’de de Sağlık Bakanlığı Koronavirüs Bilim Kurulunun COVID-19 ile başa çıkmaya ilişkin ilk öneri ve yönergesi, el yıkama ile başlayan öz bakım becerileriyle ilgilidir. Öz bakım becerilerinin edinildiği ilk ortam aile olup ailede de ilk destekleyiciler ebeveynlerdir. Öz bakım becerilerinin cinsiyetten bağımsız olarak öğrenilmesinin ne kadar önemli ve gerekli olduğu, yine COVID-19’un bulaşma ihtimali ve verdiği zararlarda cinsiyet gözetmemesinden anlaşılabılır. Annelerin okul öncesi dönemdeki kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerinin araştırılması, bu yaşamsal becerilerin edinilmesinin önündeki engellerin kaldırılması için güncel veriler sunması açısından da önemlidir.

2. Yöntem

60-66 aylık çocukları olan annelerin, kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerinde farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yürütülen bu çalışma, nicel araştırma yöntemlerinden, betimsel araştırma modeliyle gerçekleştirilmiştir. Betimsel araştırma modeli olay ve durumların detaylı olarak betimlenmesi amacıyla yapılan bir araştırma modelidir (Başol, 2008).

Araştırmanın çalışma grubu, 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı Muş İli Hasköy İlçesinde bulunan bağımsız anaokullarına devam eden 60-66 aylık 30 kız, 30 erkek olmak üzere toplam 60 çocuk ve bu çocukların annelerinden oluşmaktadır.

Araştırmada annelerin, kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerinde farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla Çetinkaya (2012) tarafından oluşturulan Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği'ndeki maddelerden yararlanılarak hazırlanan Çocuklardan Beklenen Öz bakım Becerileri Anket Formu kullanılmıştır. Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği (Çetinkaya, 2012) Portage Kontrol Listesi'nden, Denver II Gelişimsel Tarama Testi'nin öz bakım becerileri ile ilgili bölümünden, MEB tarafından hazırlanmış olan 36-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programı (2006) ve Demiriz ve Dinçer'in (2000) araştırmalarında kullandıkları anket formu incelenerek oluşturulmuştur (Çetinkaya, 2012). Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği 6 boyut ve toplam 45 maddeden oluşmaktadır. Bu boyutlar; yemek yeme (10 madde), giyinme-soyunma (6 madde), temizlik (8 Madde), kendini tehlikelerden koruma (6 madde), tuvalet alışkanlığı (7 madde), tertip-düzen (6 madde) ile ilgili davranışlardan oluşmaktadır (Çetinkaya, 2012). Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu, Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği'nde olduğu gibi 6 bölüm, 45 maddeden oluşmaktadır. Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği'nde 5'li derecelendirmede kullanılan "kesinlikle katılmıyorum (1 puan), çok az katılıyorum (2 puan), yarı yarıya katılıyorum veya katılmıyorum (3 puan), çoğunlukla katılıyorum (4 puan), tümüyle katılıyorum (5 puan)" ifadeleri Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu'nda "hiç yapamaz (1puan), çok nadir yapar (2 puan), bazen yapar (3 puan), çoğunlukla yapar (4 puan) ve her zaman yapar (5 puan) olarak değiştirilmiştir. Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu annelere "5 yaşında bir erkek-kız çocuğu burada yer alan becerileri ne kadar yapar?" yönergesi ile sorulmuştur. Verilerin analizinde, Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu'nda yer alan hiç yapamaz (1puan) ve çok nadir yapar (2 puan), seçeneklerine verilen cevaplar "Yapamaz" kategorisinde değerlendirilirken; bazen yapar (3 puan), çoğunlukla yapar (4 puan) ve her zaman yapar (5 puan) seçeneklerine verilen cevaplar "Yapar" olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın ilk aşamasında, Muş Valiliği ve Muş İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden uygulama izni alınmıştır. Ardından Muş İli Hasköy İlçesinde bulunan iki bağımsız anaokulu yönetici ve öğretmenleri ile görüşmeler yapılmış, çalışma takvimi ve süreci hakkında bilgi verilmiştir. Verilerin toplanmasına 2018-2019 eğitim öğretim yılı 2. Yarıyılında başlanmıştır. Araştırma anaokuluna devam eden 60-66 aylık çocuklardan

ve bu çocukların annelerinden gönüllü olan 60 çocuk ve bu çocukların anneleri olan 60 anne ile yürütülmüştür. Araştırmanın veri toplama işlemi yaklaşık 3 aylık süreçte tamamlanmıştır.

Bu araştırma annelerin 60-66 aylık kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerine yönelik beklentilerini belirlemek amacı ile, araştırmacı tarafından annelerin uygun zamanlarına göre aralarında 15 gün olacak şekilde iki oturumdan oluşan görüşme zamanı planlanmıştır. Annelerle gerçekleştirilen ilk görüşmelerde annelere 5 yaşında bir kız çocuğu düşünerek Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu'nu doldurmaları istenmiştir. Annelerin okuma yazma bilgisi göz önünde bulundurularak anket sorularının okunması ve ilgili yerlerin işaretlenmesi, araştırmacı tarafından annelerin yanıtlarına uygun olarak yapılmıştır. Her anne ile gerçekleştirilen birinci görüşmeden iki hafta sonra, bu kez 5 yaşında bir erkek çocuğu düşünerek Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formu'nu doldurmaları istenmiştir. Birinci görüşmede olduğu gibi anket sorularının okunması ve ilgili yerlerin işaretlenmesi araştırmacı tarafından annelerin yanıtlarına göre yapılmıştır. Birinci görüşme ve ikinci görüşme arasında 15 gün zaman farkı olması, annelerin bir önceki görüşmede verdikleri cevaplarını anımsamamaları ve etkisinde kalmamaları amacıyla planlanmıştır. Araştırmacı tarafından anneler ile yapılan görüşmeler okulda bulunan dış uyarıcılardan uzak sessiz bir odada gerçekleşmiştir. Her bir anne ile gerçekleştirilen iki görüşme de yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formlarındaki maddelerin yanıtlarında 5'li derecelendirme yer almaktadır, ancak analizlerde dereceleme sütunları "Yapar" ve "Yapamaz" düzeyinde olmak üzere iki kategoride birleştirilmiştir. Anketlerin uygulanmasında 5'li dereceleme kullanılmasının nedeni, uygulama sırasında annelerin yönergeler üzerinde daha fazla düşünmesini sağlamak ve rastgele "yapar/yapamaz" yanıtı vermelerinin önüne geçmektir.

Çocuklardan Beklenen Öz Bakım Becerileri Anket Formlarındaki maddeler, 1"Yapar" 2 "Yapamaz" şeklinde iki kategori altında ele alınmıştır. Ankette yer alan *hiç yapamaz* ve *çok nadir yapar* seçeneklerine verilen cevaplar "Yapamaz" kategorisinde değerlendirilirken; *bazen yapar*, *çoğunlukla yapar* ve *her zaman yapar* seçeneklerine verilen cevaplar "Yapar" olarak değerlendirilmiştir. Kategorik olarak toplanan bu verilerin cinsiyet değişkenine göre fark gösterip göstermediği ki-kare fark testi kullanılarak analiz edilmiştir.

Analizde edilen bulgulara ilişki düzeyinin ifade edilmesinde dörtlü korelasyon katsayısı (Phi) kullanılmıştır. Bu katsayı sınıflama ölçeğinde ölçülmüş iki kategorili

iki süreksiz değişken arasındaki ilişkinin ölçülmesinde kullanılmaktadır. İki değişken arasındaki ilişkide, korelasyon katsayısının, mutlak değer olarak, 0.70 – 1.00 arasında olması yüksek ilişkiyi, 0.70 – 0.30 arasında olması orta düzey ilişkiyi, 0.30 – 0.00 arasında olması ise düşük düzeyde bir ilişkiyi ifade etmektedir (Büyüköztürk, 2004; Köklü vd., 2006). Verilerin analizinde bulunan ilişkiler buna göre ifade edilmiştir.

3. Bulgular

3.1 Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Yemek Yeme Becerilerine İlişkin Beklentilerine Ait Bulgular

Annelerin kız ve erkek çocukların “Yemek Yeme” becerilerine ilişkin beklentileri arasında fark olup olmadığını belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4.1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Annelerin kız ve erkek çocukların yemek yeme becerilerine ilişkin beklentileri arasındaki farklar

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	χ^2	P
Yemeğin türüne uygun çatal, kaşık vb. araç gereci alır.	Cinsiyet				2.981	0.084
	Kız İçin	60	10	50		
	Erkek İçin	60	18	42		
	Toplam	120	28	92		
Yemekte başkasına ait bardak, çatal vb.lerini kullanmaz.	Cinsiyet				1.768	0.184
	Kız İçin	60	10	50		
	Erkek İçin	60	16	44		
	Toplam	120	26	94		
Ekmeğinin üzerine yumuşak besinleri bıçak kullanarak sürer. (Çikolata, yağ, krem peynir vb.)	Cinsiyet				2.981	0.084
	Kız İçin	60	10	50		
	Erkek İçin	60	18	42		
	Toplam	120	28	92		
Bıçak kullanarak yumuşak besinleri keser. (Haşlanmış patates, peynir, sosis vb.)	Cinsiyet				1.768	0.184
	Kız İçin	60	10	50		
	Erkek İçin	60	16	44		
	Toplam	120	26	94		
Acıktığında kendi için soğuk sandviç hazırlar.	Cinsiyet				1.690	0.194
	Kız İçin	60	21	39		
	Erkek İçin	60	28	32		
	Toplam	120	49	71		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	χ^2	P
Yemek istediği yiyecekleri tabağına alır.	Cinsiyet				0.484	0.487
	Kız İçin	60	13	47		
	Erkek İçin	60	10	50		
	Toplam	120	23	97		
Su, süt veya meyve suyunu dökmeden bardağına doldurur.	Cinsiyet				0.120	0.729
	Kız İçin	60	5	55		
	Erkek İçin	60	4	56		
	Toplam	120	9	111		
Yemeğini yiyebileceği kadar yemek alır.	Cinsiyet				0.120	0.729
	Kız İçin	60	5	55		
	Erkek İçin	60	4	56		
	Toplam	120	9	111		
Yiyecekleri yerken görgü kurallarına uyar. (Ağzında lokma varken konuşmama, ağzını kapatarak yeme vb.)	Cinsiyet				0.261	0.609
	Kız İçin	60	10	50		
	Erkek İçin	60	8	52		
	Toplam	120	18	102		
Yemeğini öğün zamanlarında ve süresinde yer.	Cinsiyet				0.261	0.609
	Kız İçin	60	10	50		
	Erkek İçin-	60	8	52		
	Toplam	120	18	102		

*p<0.05

Tablo 1 incelendiğinde annelerin çocukların yemek yeme becerilerine ilişkin beklentilerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmemektedir.

3.2 Annelerin Çocukların Giyinme-Soyunma Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Annelerin kız ve erkek çocukların “Giyinme-Soyunma” becerilerine ilişkin beklentileri arasında fark olup olmadığını belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 2’ de gösterilmiştir.

Tablo 2. Annelerin kız ve erkek çocukların giyinme-soyunma becerilerine ilişkin beklentileri arasındaki farklar

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	χ^2	P
Giyisilerini yardım almadan giyer.	Cinsiyet				3.358	0.067
	Kız İçin	60	5	55		
	Erkek İçin	60	12	48		
	Toplam	120	17	103		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	χ^2	P
Fermuarının alt kısmını geçirerek önünü kapatır.	Cinsiyet				0.000	1.000
	Kız İçin	60	11	49		
	Erkek İçin	60	11	49		
	Toplam	120	22	98		
Giysilerindeki düğmeleri yardımsız ilikler.	Cinsiyet				0.261	0.609
	Kız İçin	60	8	52		
	Erkek İçin	60	10	50		
	Toplam	120	18	102		
Ayakkabılarını kendi giyer.	Cinsiyet				0.209	0.648
	Kız İçin	60	2	58		
	Erkek İçin	60	3	57		
	Toplam	120	5	115		
Ayakkabılarının bağcıklarını yardımsız bağlar.	Cinsiyet				0.549	0.459
	Kız İçin	60	27	33		
	Erkek İçin	60	23	37		
	Toplam	120	50	70		
Duruma ve hava şartlarına uygun giyeceği seçer.	Cinsiyet				1.345	0.246
	Kız İçin	60	9	51		
	Erkek İçin	60	14	46		
	Toplam	120	23	97		

*p<0.05

Tablo 2 incelendiğinde annelerin çocukların giyinme-soyunma becerilerine ilişkin beklentilerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmemektedir.

3.3 Annelerin Çocukların Temizlik Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Annelerin kız ve erkek çocukların “Temizlik” becerilerine ilişkin beklentileri arasında fark olup olmadığını belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış,, analiz sonuçları Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Annelerin kız ve erkek çocukların temizlik becerilerine ilişkin beklentileri arasındaki farklar

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	χ^2	P
Elini ve yüzünü uygun şekilde yıkar.	Cinsiyet				0.000	1.000
	Kız İçin	60	4	56		
	Erkek İçin	60	4	56		
	Toplam	120	8	112		
Sabah kalktığında hatırlatılmadan yüzünü yıkar.	Cinsiyet				0.430	0.512
	Kız İçin	60	12	48		
	Erkek İçin	60	15	45		
	Toplam	120	27	93		
Yemekten önce ve sonra hatırlatılmadan ellerini yıkar.	Cinsiyet				0.776	0.378
	Kız İçin	60	5	55		
	Erkek İçin	60	8	52		
	Toplam	120	13	107		
Dişlerini yardımsız günde en az 2 defa fırçalar.	Cinsiyet				0.000	1.000
	Kız İçin	60	10	50		
	Erkek İçin	60	10	50		
	Toplam	120	20	100		
Hatırlatılmadan gerektiğinde yardımsız burnunu mendille siler.	Cinsiyet				0.152	0.697
	Kız İçin	60	4	56		
	Erkek İçin	60	3	57		
	Toplam	120	7	113		
Öksürürken veya hapşırırken eliyle ya da mendille ağzını kapatır.	Cinsiyet				0.063	0.803
	Kız İçin	60	9	51		
	Erkek İçin	60	10	50		
	Toplam	120	19	101		
Sırt boyun ve ense hariç kendini yıkar.	Cinsiyet				0.000	1.000
	Kız İçin	60	16	44		
	Erkek İçin	60	16	44		
	Toplam	120	32	88		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	χ^2	P
Saçlarını tarar.	Cinsiyet				0.436	0.509
	Kız İçin	60	6	54		
	Erkek İçin	60	4	56		
	Toplam	120	10	110		
Saçlarını yardımsız kurutur.	Cinsiyet				1.534	0.215
	Kız İçin	60	13	47		
	Erkek İçin	60	19	41		
	Toplam	120	32	88		
Tırnakları uzadığında kesilmesi gerektiğini bilir.	Cinsiyet				0.686	0.408
	Kız İçin	60	6	54		
	Erkek İçin	60	9	51		
	Toplam	120	15	105		

*p<0.05

Tablo 3 incelendiğinde annelerin çocukların temizlik becerilerine ilişkin beklentilerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmemektedir.

3.4 Annelerin Çocukların Kendini Tehlikelerden Koruma Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Annelerin kız ve erkek çocukların “Kendini Tehlikelerden Koruma” becerilerine ilişkin beklentileri arasında fark olup olmadığını belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 4’ de gösterilmiştir.

Tablo 4. Annelerin kız ve erkek çocukların kendini tehlikelerden koruma becerilerine ilişkin beklentileri arasındaki farklar

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	χ^2	P
Evinin yakınlarında sürekli yetişkin denetimi olmadan dolaşabilir.	Cinsiyet				0.069	0.793
	Kız İçin	60	9	51		
	Erkek İçin	60	8	52		
	Toplam	120	17	103		
Ev adresini bilir.	Cinsiyet				0.033	0.855
	Kız İçin	60	30	30		
	Erkek İçin	60	29	31		
	Toplam	120	59	61		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	χ^2	P
Ev telefonunu veya anne-babasına ait cep telefonunu söyler.	Cinsiyet				0.154	0.695
	Kız İçin	60	40	20		
	Erkek İçin	60	42	18		
	Toplam	120	82	38		
Tehlikeli eşyalardan kendini korur. (bıçak, yanıcı madde vb.)	Cinsiyet				0.054	0.817
	Kız İçin	60	11	49		
	Erkek İçin	60	12	48		
	Toplam	120	23	97		
Tehlikeli durumlarda gerekli olan numaraları bilir. (155 polis, 112 ambulans vb.)	Cinsiyet				0.033	0.855
	Kız İçin	60	28	32		
	Erkek İçin	60	29	31		
	Toplam	120	57	63		
Araçta emniyet kemerini kullanır.	Cinsiyet				0.619	0.432
	Kız İçin	60	17	43		
	Erkek İçin	60	21	39		
	Toplam	120	38	82		

*p<0.05

Tablo 4 incelendiğinde annelerin çocukların kendini tehlikelerden koruma becerilerine ilişkin beklentilerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmemektedir.

3.5 Annelerin Çocukların Tuvalet Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Annelerin kız ve erkek çocukların “Tuvalet” becerilerine ilişkin beklentileri arasında fark olup olmadığını belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 5’ te gösterilmiştir.

Tablo 5. Annelerin Kız ve Erkek Çocukların Tuvalet Becerilerine İlişkin Beklentileri Arasındaki Farklar

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	χ^2	P
Tuvalet ihtiyacını zamanında giderir.	Cinsiyet				1.034	0.309
	Kız İçin	60	3	57		
	Erkek İçin	60	1	59		
	Toplam	120	4	116		

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	χ^2	P
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra tuvalet kağıdı ve su kullanarak yardımsız temizliğini yapar.	Cinsiyet				0.100	0.752
	Kız İçin	60	5	55		
	Erkek İçin	60	6	54		
	Toplam	120	11	109		
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra iç çamaşırını ve alt giysisini uygun şekilde giyer.	Cinsiyet				0.702	0.402
	Kız İçin	60	2	58		
	Erkek İçin	60	4	56		
	Toplam	120	6	114		
Tuvalet ihtiyacını yapmadan önce ve tuvaletini yaptıktan sonra sifonu çekerek tuvaleti temiz bırakır.	Cinsiyet				0.901	0.343
	Kız İçin	60	4	56		
	Erkek İçin	60	7	53		
	Toplam	120	11	109		
Tuvaletten sonra ellerini yıkar.	Cinsiyet				0.342	0.559
	Kız İçin	60	2	58		
	Erkek İçin	60	1	59		
	Toplam	120	3	117		
Umumi yerlerde bay ve bayan tuvaletlerini ayırt eder.	Cinsiyet				0.076	0.783
	Kız İçin	60	7	53		
	Erkek İçin	60	8	52		
	Toplam	120	15	105		
Tuvalete gitmesi gerektiğinde uykusundan uyanır.	Cinsiyet				0.000	1.000
	Kız İçin	60	12	48		
	Erkek İçin	60	12	48		
	Toplam	120	24	96		

*p<0.05

Tablo 5 incelendiğinde annelerin çocukların tuvalet alışkanlığı becerilerine ilişkin beklentilerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmemektedir.

3.6 Annelerin Çocukların Tertip-Düzen Becerisine Ait Beklentilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Annelerin kız ve erkek çocukların “Tertip-Düzen” becerilerine ilişkin beklentileri arasında fark olup olmadığını belirlemek için ki-kare fark testi uygulanmış, analiz sonuçları Tablo 6’ da gösterilmiştir.

Tablo 6. Annelerin kız ve erkek çocukların tertip-düzen becerilerine ilişkin beklentileri arasındaki farklar

	Değişkenler	N	Yapamaz	Yapar	χ^2	P
Giysilerini çıkardıktan sonra katlar.	Cinsiyet				5.076	0.024*
	Kız İçin	60	17	43		
	Erkek İçin	60	29	31		
	Toplam	120	46	74		
Boyuna uygun bir askıya ceketini veya montunu asar.	Cinsiyet				0.786	0.375
	Kız İçin	60	11	49		
	Erkek İçin	60	15	45		
	Toplam	120	26	94		
Kalktığı anda yatağını düzenler.	Cinsiyet				3.367	0.067
	Kız İçin	60	22	38		
	Erkek İçin	60	32	28		
	Toplam	120	54	66		
Kendine ait eşyaları toplar. (oyuncaklar, boya kalemleri vb.)	Cinsiyet				1.713	0.191
	Kız İçin	60	6	54		
	Erkek İçin	60	11	49		
	Toplam	120	17	103		
Sofranın hazırlanmasına yardım eder.	Cinsiyet				3.562	0.059
	Kız İçin	60	7	53		
	Erkek İçin	60	15	45		
	Toplam	120	22	98		
Ev işlerinden birini üstlenir. (toz almaya yardım etmek gibi.)	Cinsiyet				5.502	0.019*
	Kız İçin	60	9	51		
	Erkek İçin	60	20	40		
	Toplam	120	29	91		

*p<0.05

Tablo 6 incelendiğinde annelerin, kız ve erkek çocukların tertip-düzen ile ilgili “Giysilerini çıkardıktan sonra katlama” ($\chi^2_{(1)}=5,076$, $p=0.024$) ve “Ev işlerinden birini üstlenme” ($\chi^2_{(1)}=5,502$, $p=0.019$) becerilerine ilişkin beklentilerinde anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Annelerin çocukların “Giysilerini çıkardıktan sonra katlama” becerisine yönelik beklentileri ile çocuğun cinsiyeti arasında düşük düzeyli bir ilişki ($\Phi=0.206$) bulunmuştur. Aynı biçimde annelerin çocuklardan “Ev işlerinden birini

üstlenir” becerisine ilişkin beklentileri ile çocuğun cinsiyeti arasında düşük düzeyli bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir ($\Phi=0.214$).

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, yemek yeme, giyinme-soyunma, temizlik, kendini tehlikelerden koruma ve tuvalet alışkanlığı ile ilgili becerilerin yer aldığı maddelerde, annelerin kız ve erkek çocuklardan beklentilerinin farklı olmadığı belirlenmiştir. Literatürde, çocukların öz bakım becerilerinin cinsiyete göre incelendiği araştırmalarda da benzer becerilerde kız ve erkek çocuklar arasında önemli farklar bulunmadığı görülmektedir (Biber, 2013; Demiriz ve Dinçer, 2001; Demirtaş, 2001; Dinçer, Demiriz ve Ergül 2017; Küçük, 2009). Demiriz ve Dinçer’in 2001 yılında yaptıkları 5-6 yaşındaki çocukların öz bakım becerilerini cinsiyete göre inceledikleri araştırmada, yemek yeme ile ilgili becerilerde cinsiyetler arasında fark bulunmamasını, ebeveynlerin cinsiyet ayrımı yapmadan çocuklarına yemek yeme ile ilgili davranışları kazandırmaya çalışması ile bağdaştırmışlardır. Demiriz ve Dinçer’in (2001) araştırmalarının giyinme-soyunma ile ilgili boyutunda, “ayakkabılarını yardımsız bağlama”, “ayakkabı bağlarını yardım almadan fiyonk yapma”, “parmaklı eldiveni yardımsız giyme” becerilerinin kız çocuklar tarafından daha fazla “her zaman” derecesinde yapıldığı görülmüştür. Araştırmacılar bu durumu kız çocukların ince-motor becerilerde daha başarılı olmasından kaynaklanabileceğini düşünmüşlerdir. Annelere çocukların giyinme- soyunma ile ilişkili olarak beklentilerinin sorulduğu bu araştırmada ise “ayakkabı bağlarını yardım almadan fiyonk yapma”, “parmaklı eldiveni yardımsız giyme” becerilerine ilişkin sorular sorulmamıştır ancak “ayakkabılarını yardımsız bağlama” becerisine yönelik beklentilerde cinsiyete göre bir fark görülmemiştir. Zaman içinde –cinsiyete göre- giyim eşyalarının modellerinde ve giyme biçiminde olan farklılıkların, bu eşyaların kullanımı için gerekli becerilerinde belirleyicisi olabileceği düşünülmektedir. Örneğin fiyonk biçiminde bağlanan ayakkabıların olmaması, ayakkabıların giyim tarzında bağcıkların çözülmeyi ve bağlamayı gerektirmemesi, bu becerilerin edinilmesi ya da gözlenmesini belirleyebilir. Araştırmada annelerin kız ve erkek çocukların temizlik ile ilgili becerilerine yönelik beklentilerinde farklılık görülmezken, Demiriz ve Dinçer (2001) tarafından yapılan araştırmada, temizlik ile ilgili “hapşırırken eliyle ağzını kapama”, “burnu aktığında mendil ile silme” “hatırlatıldığında burnunu yardım almadan muslukta temizleme” davranışlarını kız çocukların erkek çocuklardan daha sıklıkla gösterdiği bulunmuştur. Ancak anlaşılacağı gibi bu sonuçlar, erkek çocukların bu becerilere sahip olmadıklarını değil, alışkanlık edinmediklerini göstermektedir. Bu araştırma grubunda bulunan

anneler hem kız çocukların hem de erkek çocukların temizlik ile ilgili becerileri edinmesi beklentisindedirler.

Yemek yeme, giyinme-soyunma, temizlik, kendini tehlikelerden koruma ve tuvalet alışkanlığı ile ilgili becerilerin ediniminde çocuğun tüm gelişim alanlarının önemli bir rolü vardır. Aynı zamanda bu beceriler kişilerin doğrudan kendi bedenlerini ilgilendiren günlük yaşam becerileridir. Bu nedenlerle bu becerilere ilişkin beklentilerde, çocukların gelişimsel durumlarının ve yaşamını sürdürebilmek için temel ihtiyaçlarını karşılamaları gereğinin daha çok belirleyici olduğu düşünülmektedir. Buna bağlı olarak, çocukların yaşamda kalmaları için gereken öğrenmeler söz konusu olduğunda, annelerin her iki cinsiyetteki çocuklardan benzer beklentilerde olduğu söylenebilir.

Ancak Tertip-Düzen becerileri ile ilgili olarak "Giyisilerini çıkardıktan sonra katlar." ve "Ev işlerinden birini üstlenir (toz almaya yardım etmek gibi.)" maddelerine ait annelerin beş yaşındaki kız ve erkek çocuklardan farklı beklentilerde olduğu görülmüştür. Demiriz ve Dinçer'in (2001) yapmış oldukları araştırmada da beş-altı yaşlarındaki kız çocukların tertip düzen ile ilgili "günlük işlerden birinden sorumlu olma (yemek masası hazırlamak vs)" becerisini erkek çocuklardan daha sık gösterdikleri belirlenmiştir. Araştırmacılar bu durumun, toplumsal rol gereği annelerin evde günlük işleri daha çok yapmalarından ve kız çocuklarını bu işleri yapmaya yönlendirmelerinden, ayrıca kız çocuklarının anneyi model almalarından kaynaklanmış olabileceğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda her iki araştırma sonucunun tutarlılık gösterdiği, Demiriz ve Dinçer'in (2001) yorumlarının, annelerin kız çocukların bu becerileri edinmesi yönünde daha fazla beklentide olduklarının belirlenmesi ile doğrulandığı görülmektedir.

Araştırmada annelerin kız ve erkek çocukların öz bakım becerilerine ilişkin beklentileri içinden yemek yeme, giyinme-soyunma, temizlik, kendini tehlikelerden koruma ve tuvalet alışkanlığı ile ilgili beklentilerde farklılık görülmezken yalnızca tertip düzen boyutundaki iki beceri için farklılık görülmesi dikkat çekicidir. Bu sonucun, Tertip-Düzenle ilişkin becerilerin Yemek yeme, Giyinme-Soyunma, Temizlik, Kendini Tehlikelerden Koruma ve Tuvalet Alışkanlığına yönelik beceriler ile karşılaştırıldığında, toplumsal cinsiyet rollerini daha çok içermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Toplumun ev işleri olarak tanımladığı tertip-düzen becerilerinin, bazı toplumlarda kadına yüklenen bir sorumluluk olduğunu gösteren araştırmalar vardır. Ökten'in (2009) benzer sosyokültürel koşullara sahip bir örneklemle yaptığı araştırmasında, yetişkin erkeklerin %22 sinin ev işlerini kadının

görevi olarak gördükleri saptanmıştır. Benzer şekilde Vatandaş'ın (2007) yaptığı çalışmada da araştırma örneklemindeki kadınların yemek pişirme, bulaşık yıkama, temizlik yapma, çamaşır yıkama, ütü yapma, çocuğu giydirmeye gibi davranışları kadınsı davranışlar olarak gördükleri bulunmuştur. Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2011 yılı verilerine göre de, ev yaşantısındaki iş bölümünde kadınların çoğunlukla toplum tarafından ev işleri olarak tanımlanan yemek yapma, ütü, çamaşır, temizlik, alışveriş gibi işleri yerine getirdikleri, erkeklerin ise iş bölümünde bakım onarım, faturaların ödenmesi gibi işleri üstlendikleri görülmektedir (Türkiye Aile Yapısı Araştırması, 2011). Görüldüğü gibi diğer boyutlardaki öz bakım becerilerinden farklı olarak, kişinin kendisinin dışındaki kişilerce yapılması mümkün olan işlere yönelik bazı becerilerin kadın ve erkekte farklı olduğuna ilişkin beklentiler bulunmaktadır. Bu araştırma bulgularında bu farklılıklar erkek çocukların yapmayacağı, ancak kız çocukların yapacağı beklenen beceriler ile ilgilidir. Tersine, kız çocukların yapmayıp erkek çocukların yapacağı bir beceri olduğuna yönelik herhangi bir veri ise bulunmamaktadır. Bu bulgulara dayanarak, annelerin tertip düzene ilişkin becerilerde toplumsal cinsiyet etkisiyle, kız çocuklardan daha fazla beklentide oldukları söylenebilir. Diğer yandan, Kaçan, Ata, Kimzan ve Karayol'un (2019) Muğla il merkezinde 330 çocuğun annesi ile yürüttükleri araştırmalarında annelerin çocukların öz bakım becerilerini desteklemeye yönelik uygulamalarında, çocukların cinsiyetlerine göre farklılıklar bulunmadığı görülmüştür. Bu yönüyle iki araştırma sonuçlarının birbirini desteklemediği gibi bir izlenim oluşsa da, toplumsal cinsiyet olgusu söz konusu olduğunda farklı kültür ve demografik özelliklerdeki bireylerin düşünce ve davranışlarındaki farklılıklar olağan kabul edilmektedir.

Çocukların gelişme ve beceriler edinmelerine yönelik fırsatları sunmada önemli yeri olan annelerin, çocukların cinsiyetlerine göre öz bakım becerilerine ilişkin beklentilerindeki farkın incelendiği bu araştırma sonuçlarına dayanılarak şu öneriler sunabilir:

- Araştırma sonuçları üzerinde, araştırmanın yapıldığı bölgenin fiziksel, sosyal ve kültürel özelliklerinin de belirleyici olabileceği söylenebilir. Bu nedenle farklı bölgelerde araştırmanın tekrarlanmasının, daha genellenebilir sonuçlar için yararlı olacağı düşünülmektedir.
- Araştırmanın gerçekleştirildiği çalışma grubunun bulunduğu çevredeki anne ve babalara çocukların gelişim özelliklerine yönelik eğitim hizmeti verilmesinin, çocuklardan gelişim özelliklerine göre beklentilerde bulunulması ve onlara eşit fırsatlar sunulmasına zemin açacağı düşünülmektedir.

- Ebeveynlerin olduğu gibi, okul öncesi öğretmenlerinin, öz bakım becerileri gibi diğer yeterlik ve gelişim alanlarında kız ve erkek çocuklardan beklentilerinin incelendiği araştırmaların, eğitim programlarının gelişimsel hedeflere ulaşması için alınacak önlemlere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Artan, İ. ve Bayhan San, P. (2011). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Başol, G.(2008). *Bilimsel araştırma süreci ve yöntem* (O. Kılıç, M. Cinoğlu Ed.) Bilimsel Araştırma Yöntemleri içinde 113-143. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Bender, M. (1996). *Self – Care Skills. A Functional Curriculum For Teaching Students With Disabilities*. Volume I:Self-Care, Motor Skills, Household Managment, And Living Skills.(Third Edition). ERIC: ED399745.
- Biber, K. (2013). İlkokula başlama sürecinde uyum becerileri. *İnternetional Conference on New Horizons in Education. Proceedings Book* (3) int.e-net içinde(245-255)
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Church, E.B (2001). Learning to be responsible. *Scholastic Early Childhood Today*, 15,(4),33-35.
- Çetinkaya, A.(2012). *Okul öncesi eğitimi 5-6 yaşlarında başlayan öğrenciler ile 3-4 yaşlarında başlayan öğrencilerin öz bakım becerilerinin veli görüşlerine göre incelenmesi (Uşak İli Örneği)*(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Demiriz, S. ve Dinçer, Ç. (2000). Okul öncesi dönem çocuklarının öz bakım becerilerinin annelerinin çalışıp çalışmama durumlarına göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,19,58-65.
- Demiriz, S. ve Dinçer, Ç. (2001). 5-6 Yaş çocuklarının öz bakım becerilerinin cinsiyet ve okul öncesi eğitim alma durumlarına göre incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*,150, 11-19.
- Dinçer, Ç., Demiriz, S., Ergül, A. (2017) Okul öncesi dönem çocukları (36-72 ay) için öz bakım becerileri ölçeği öğretmen formu'nun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi* (45), 59-78.

- Fawcett, J. (2005). *Contemporary nursing knowledge: analysis and evaluation of conceptual models of nursing* (2nd Ed.). USA: FA Davis Comp: 223-319.
- Helman, C. G. (1990) *Culture, health and illness*. London: Wright/Butterworth.
- Katz, L.G. (1999). Another look at what young children should be learning. Databases/ERIC: ED453980.
- Köklü, N. Büyüköztürk, Ş. ve Bökeoğlu Ç.Ö. (2006). *Sosyal bilimler için istatistik* (2. Basım). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Küçük, D. (2009). *Bakıcı tarafından anneleri tarafından ve kreşte bakılan 3-6 yaş çocukların yaşam kalitesi ve öz bakım becerilerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Erzurum.
- Nahcivan, N. O. (2004). A Turkish language equivalence of the exercise of self-care agency scale. *Western Journal of Nursing Research*, 26(7), 813-824.
- Orçan Kaçan, M., Ata, S., Kimzan, İ. ve Karayol, S. (2019). Bazı değişkenlere göre annelerin çocuklarının öz bakım becerilerini destekleme uygulamaları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (52), 428-446.
- Önder, A. (2003). *Okul öncesi çocukları için eğitici drama uygulamaları*. İstanbul: Morpa Yayınevi.
- Özen, Y. (2001). *Yarına kalmak adına sorumluluk eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özgider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 5(4). 420-440.
- Schaefer, E.S., Bell, R.Q (1958). Development of a parental attitude research instrument. *Child Development*. 29, 339-61.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2011). *Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması* (ISBN: 978-605-4628-37-7). Erişim adresi: https://www.tuseb.gov.tr/Enstitu/Tacese/Yuklemeler/Ekitap/Aile/Turkiyenin_Aile_Yapisi_Arastirmasi_2011.Pdf
- Varol, N. (2004). *Öz bakım becerilerinin öğretimi* (2. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Velioğlu, P. (1999). *Hemşirelikte kavram ve kuramlar*. İstanbul: Alaş Ofset Matbaası.
- Yavuzer, H. (2002). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.